PATRICK DASSEN EN PETRA GROEN (RED.). *VAN DE BARRICADEN NAAR DE LOOPGRAVEN. OORLOG EN SAMENLEVING IN EUROPA, 1789-1918.*
(BERT BAKKER: AMSTERDAM 2008) 284 BLZ., € 22,50.

Deze gevarieerde bundel oorlogsgeschiedenis is samengesteld naar aanleiding van het examenonderwerp *Ten oorlog!* Dat oorlogen niet meer benaderd worden als exclusieve militaire aangelegenheden is volgens de samenstellers van deze bundel een goede ontwikkeling. De inhoud is niet vastgepind op de stofomschrijving, waardoor het boek toegankelijk is voor een breed geïnteresseerd publiek. De vraag waarover het boek gaat is: welke veranderingen in oorlogvoering en samenleving in de 'lange negentiende eeuw'(1789-1919) kunnen licht werpen op het ontstaan van de eerste totale oorlog van de twintigste eeuw?
In het openingsartikel wordt aangetoond 'dat sinds de Franse Revolutie de bevolking en de samenleving nauw bij de oorlogvoering betrokken zijn geraakt en dat de contouren van een totale oorlog hier en daar al zichtbaar werden.' Het tweede artikel bespreekt de wapentechnologische ontwikkeling en de invloed ervan op het militaire optreden in Europa. 'Deze ontwikkeling was het gevolg van de industriele revolutie ... De snelheid waarmee de wapens werden ontwikkeld en geproduceerd was ongeëvenaard.'
De bijdrage over de Krimoorlog beschrijft redelijk uitvoerig de achtergronden van het conflict en gaat ook in op de rol die Oostenrijk speelde.
De Frans-Duitse oorlog wordt vervolgens besproken. Naast de politieke overwegingen en militaire zaken, wordt gekeken naar de manier waarop Duitsland de oorlog ervaren heeft. In 1870 was Duitsland allerminst een eenheid. Toch was er bij het uitbreken van de oorlog 'ruime steun in de publieke opinie' voor Bismarck. Maar de Pruisische regering handelde alsof het te maken had met een enorme weerstand van de bevolking. Waarom eigenlijk?
In de laatste bijdrage wordt onderzocht wat de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog voor Duitsland waren. De invalshoek is de plaats die de Eerste Wereldoorlog zelf krijgt in de Duitse geschiedenis. Volgens de auteur zijn de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog desastreus geweest voor Duitsland. Stromingen en ontwikkelingen die al voor 1914 aanwezig waren, zoals militarisme, sociaal-darwinisme en ondemocratisch denken, werden door het verloop en verlies van de oorlog versterkt. Duitsland is totaal ontwricht uit de Eerste Wereldoorlog tevoorschijn gekomen.

Hans Pols

JAN PAUL SCHUTTEN, MET STRIPS VAN PAUL TENG, *KINDEREN VAN AMSTERDAM.*
(NIEUW AMSTERDAM UITGEVERS: AMSTERDAM, 2007) 178 BLZ., PRIJS € 14.95.

Het is heel bijzonder dat een geschiedenisboek voor kinderen de Gouden Griffel krijgt. *Kinderen van Amsterdam* is geen historische jeugdroman maar valt mijns inziens onder de categorie non-fictie.
De ontwikkeling van de stad Amsterdam wordt in negen verhalen - vanaf haar ontstaan in de late middeleeuwen tot het heden - verteld. Ieder verhaal begint met een zwart/wit strip waarin de hoofdpersoon kind is en iets spannends beleeft. Zelfs als volwassene heb je de neiging om de kleurpotloden te pakken en de plaatjes van terpwoningen of middeleeuwse straten in te gaan kleuren. Waarschijnlijk heeft striptekenaar Paul Teng het niet als didactisch instrument bedoeld maar door het inkleuren kunnen leerlingen zich nog beter verplaatsen in een bepaalde periode. Het is in ieder geval goed bruikbaar als je een moeilijk onderwerp als de reformatie in de klas behandelt. Reyer (Koopmannen, kapiteins en koekenbakkers) woont met zijn moeder en oom een mis bij waarin voor koopman Meindert Jansz. wordt gebeden. Meindert heeft veel mensen bedrogen maar omdat hij een enorm bedrag aan de kerk heeft geschonken zal god hem minder zwaar straffen. Kortom, een prachtige inleiding om het begrip aflaat te bespreken.